

Gyermekkönyvtári szerepváltások Magyarországon a '90-es években

SZ. KOVÁCS Mária

Az 1950-es évektől Magyarországon a gyermekkönyvtári ellátásnak voltak látványos és kevésbé látványos időszakai. A gyermekkönyvtárak fejlődésében négy szakaszt különböztetünk meg:¹

- ⊗ A gyermekkönyvtárak fejlődése 1958-ig, az Országos Könyvtárügyi Tanács üléséig;
- ⊗ Változások 1959-től az 1971-es Irányelvek²... bevezetéséig;
- ⊗ Az Irányelvek... hatása és a távlati fejlesztés szerepe a gyermekkönyvtárak fejlődésében;
- ⊗ A 203/1986-os Útmutató³ szerepe és hatása a gyermek- és iskolai könyvtárak fejlődésében.

Bár e tanulmány nem foglalkozik az iskolai könyvtárak helyzetével, vitathatatlan, hogy a két könyvtártípus mind fejlődését, mind pedig tevékenységét tekintve egymással szoros összefüggésben van,

ezért egymásra gyakorolt hatásukat nem lehet figyelmen kívül hagyni. A '80-as évek ugyanis – az 1978-as tanterv bevezetése, illetve az oktatás elvárásai alapján – inkább az iskolai könyvtáraknak kedvezett. A gyermekkönyvtárakra a gyermeklétszám folyamatos csökkenése volt jellemző, amely magyarázható a társadalmi tendenciákkal is, emellett a gyermekkönyvtárak is elsősorban az oktatás igényeinek igyekeztek megfelelni, valamilyen módon szerették volna megtartani olvasóikat, de a megkövesedett olvasószolgálati módszereken nehezen tudtak túllépni. E törekvések mellett megfigyelhető volt az is, hogy a gyermekkönyvtárak sokáig a felnőtt könyvtárak kicsinyített másai voltak, sötét tónusú bútoraikkal, „szigorúan barátságos” vagy „barátságosan szigorú” légkörrel fogadták a gyermekeket, csak a játékoságot, a vidám színeket, a gyereket vonzó környezetet mellőzték és mellőzik sok helyen még ma is.

Szerepváltások a gyermekkönyvtárban – Nyugat-Európában

Európa más országaiban – elsősorban a nyugati országokban – a gyermekkönyvtárak tevékenysége időközben átalakult, egyre nyitottabbá vált. Ez a változás a következőkben mutatkozott meg: megjelentek a nem hagyományos dokumentumok, beleértve a játékokat is; a tér „kinyílt” a felnőttek olvasói tere felé; másfajta olvasószolgálati munkát és felkészülést igényelt a könyvtárostól.

Nem hagyományos dokumentumok a gyermekkönyvtárban

A gyermekkönyvtárak egyre több médiát, nem hagyományos dokumentumot gyűjtenek, melyeknek nemcsak helybenhasználatát, hanem kölcsönzését is lehetővé teszik. Így kapnak helyet az állományban a számítógépes szoftverek, a CD-ROM-ok, és megtalálhatók a társasjátékok, bábok, oktatócsomagok stb. is.

A dániai Roskilde városi könyvtárában 1997-ben tett rövid látogatásunk során nemcsak az lepett meg bennünket, hogy a könyvtár vasárnap délután 12-16 óra között is az olvasók rendelkezésére áll, hanem az is, hogy milyen sokan használják ebben az időpontban.

A gyermekkönyvtári részben a hagyományos dokumentumok mellett természetesen ott voltak a nem hagyományos dokumentumok is, így a játékok, bábfigurák és a számítógépes szoftverek is. A könyvtárosok elmondása szerint a gyerekek nagyon szívesen barátkoznak a számítógéppel. Mivel a nagyobb olvasók már tudják kezelni a számítógépet, a kisebbeknek hét éves kortól (!) szerveznek foglalkozás-sorozatokat, melyeknek célja a számítógépes alapismeretek elsajátítása.

A Münchenben meglátogatott gyermekkönyvtárban megtudtuk, hogy már 1989-ben külön álló

mányegységet jelentett a játék, s ezeket a könyvtárosok kölcsönözték is. Játék alatt elsősorban társasjátékokat kell érteni, amelyeknek kölcsönzése, illetve a kölcsönzési nyilvántartás vezetése meglehetősen bonyolult, de a könyvtár mégsem akar lemondani róluk, mert olyan nagy a játékok iránti érdeklődés. A közelmúltban olvastam egy tanulmányt *Martina Dannert*⁴ tollából, mely a München központjában található városi gyermekkönyvtár új médiákkal végzett tevékenységéről számol be.

A gyermekkönyvtár egyébként 1994 óta népszerűsíti az új médiákat, amikor egyhetes rendezvénysorozat keretében mutatták be olvasóiknak azok használatát. Délelőttönként iskolai osztályokat fogadtak, őket ismertették meg főleg a számítógéphez kapcsolódó játékprogramokkal, egyéb szoftve-ekkel.

Ezek a programok hamar népszerűek lettek. A foglalkozás-sorozat kezdetén mindössze 8 számítógéppel rendelkeztek, de a nagy érdeklődés miatt még 10 géppel bővíteni kellett a gépparkot.

A gyermekkönyvtár fő célkitűzése, hogy a könyvtárosokat, s mellette valamennyi használót megtanítsa a médiák szélesebb körű, de kritikus használatára. A gyermekkönyvtár szolgáltatásait nemcsak gyerekek, de felnőttek, így szülők, pedagógusok, pedagógia iránt érdeklődő felnőttek és fiatalok is igénybe vehetik.

A szoftvereket 10 éven felüli olvasók használják legszívesebben.

1996-tól megkezdtek a CD-ROM különgyűjtemény kialakítását, és tervbe vették a CD-ROM-ok kölcsönzését is.

A gyermekkönyvtár állománygyarapítási politikája az, hogy több kiadótól vásárolnak (Bertelsmann, Huber stb.), s a tőlük kapott ajándékvásztási lehetőség is bővíti ezen médiák körét.

A könyvtár dolgozói a hét két napján kurzusokat szerveznek, ahol a használók elsajátíthatják a számítógép-használat alapjait, valamint a szoftverek használatához szükséges ismereteket.

A bemutatott két példa jól rávilágít arra, hogy a gyermekkönyvtárban helye van az új médiáknak, s a gyerekek érdeklődése szükségessé is teszi használatukat.

A „nyitott tér” koncepció

A könyvtárakban széles körben hódít az ún. „nyitott tér” koncepció, amely azt jelenti, hogy a gyermekek könyvtárhasználatának bázisa továbbra is a gyermekkönyvtár, de a nagyobb, 13-15 éves olvasóknak lehetőséget kell adni arra, hogy az egész könyvtár állományát, a könyvtár valamennyi szolgáltatását igénybe vehessék, látogathassák a felnőttek olvasótermeit is.

Ez a modell valósul meg a frankfurti városi könyvtárban. A gyermekkönyvtár sokrétű tevékenységet folytat. A 800 m² alapterülettel rendelkező gyermekkönyvtár a felnőtt könyvtárral egy térben található, a gyermekkönyvtár a földszinten, a felnőtt könyvtár az emeleten, a két részleget egy csigalépcső köti össze, mely közvetlen átjárást biztosít közöttük. A felnőtt térben elhelyezett állomány érdekessége, hogy a csigalépcső közvetlen közelében helyezték el a fiataloknak szóló irodalmat. A gyermekkönyvtár kb. 12-13 éves korig biztosít ellátást a gyerekek számára, a fiatalok részére kialakított állomány a 14-20 éveseknek szól, míg az ennél idősebb olvasók ellátása a felnőtt könyvtárban történik. A rendkívül rugalmas számítógépes nyilvántartásnak köszönhetően a gyerekek és felnőttek számára kialakított tereket szinte valamennyi olvasó használhatja. Ez arra is jó, hogy elősegítse a gyermekolvasók zökkenésmentes ismerkedését a felnőtt könyvtárral.

Rendkívül fontos azonban, hogy a felnőtt részlegben is legyenek olyan könyvtárosok, akik szívesen segítenek a gyermekolvasóknak problémáik megoldásában.

A gyermekkönyvtári munka új útjait, új lehetőségeit *Susanne Krüger* foglalja össze tanulmányában. Tézisei számunkra is figyelemre méltóak. Megfogalmazása szerint: „*A társadalom gyermekellenessége visszatükröződik a gyermekkönyvtárak helyi értékrendjében és a gyermekkönyvtárosok megítélésében*”. A társadalom nem, vagy csak nagyon ritkán ismeri el a gyermekkönyvtárosi munka fontosságát, a gyermekkönyvtáros rátermettségét. Ez egyben azt jelenti, hogy a gyermekkönyvtárosi munkakör szakmailag nem megbecsült, s nem, vagy csak úgy lehet előrelépést biztosítani a gyermekkönyvtáros számára, ha az feladja eddigi tevékenységét.

Médiapedagógia a gyermekkönyvtárban

Krüger dolgozatának egy másik, számunkra érdekes tézise:⁶ „*A gyerekek körében végzett könyvtárpedagógia alkalmazza a szociálpolitikát és médiapedagógiát, azonban az egyes területek érvényesítésének súlypontját a gyermekkönyvtárosnak magának kell meghatároznia.*” E tézis nemcsak arra hívja fel a figyelmünket, hogy a gyerekek számára könnyen igénybevehető, széles körű kínálatot kell biztosítania a könyvtárnak, de arra is, hogy a könyvtárosnak bizalommal kell közelednie a gyerekekhez, s nemcsak a gyerekek bizalmát kell megszerezniük, de azoknak a felnőttekét is, akik a gyereket a könyvtárban „zavaró tényezőnek” tekintik. Rendkívül fontos, hogy külön figyelmet szenteljenek a nehezen nevelhető gyerekeknek, illetve kedvet ébresszenek az olvasáshoz, akár a nem hagyományos médiák alkalmazásával is. Ugyanakkor meg kell, hogy változzék az új dokumentumok térnyerésével a könyvtár pedagógiai tevékenysége. Sokkal szélesebb alapokra kell helyezni, ugyanis a nem hagyományos dokumentumok megjelenése magával hozza a könyvtárpedagógiát felváltó médiapedagógia

alkalmazását. Míg a gyermekkönyvtárban a könyvtárpedagógia körébe tartozik az irodalom közvetítése, az olvasás motiválása, illetve az olvasáskutatás, valamint a hagyományos könyvtárhasználathoz kapcsolódó tevékenységek, a nem hagyományos dokumentumok térnyerésével a médiapedagógia hivatott arra, hogy vizsgálja ezek elterjedtségét, használatuk lehetőségeit és népszerűségét.

Változások az olvasószolgálati munkában

A médiapedagógiai módszerek alkalmazása változásokat hoz magával az olvasószolgálati tevékenységben, elsősorban a 10 éven aluli olvasókkal való csoportos foglalkozásban. Ezt foglalja össze *Angela Grees* tanulmánya⁷, melyből igyekeztünk olyan munkamódszereket, foglalkozási formákat kiemelni, melyek magyar viszonyok között is alkalmazhatók. Ilyen módszerek: a mesélés, mesemondás; a játék, szerepjáték, utánpótlás; a zene, mozgás, tánc; gyurmázás, festés, barkácsolás; audiokazetták, dia és video alkalmazása.

A felsorolt módszerek alkalmazása természetesen célrevezető a kisgyermeknél, különösen az óvodás csoportoknál, korosztálynál.

Bár úgy vélem, ezen foglalkozási formák, módszerek nem mindegyikének alkalmazása oldható meg legszerencsésebben a gyermekkönyvtárban.

A játékkönyvtárak megjelenése

Még egy tendenciát kell megemlítenünk a gyermekkönyvtárak fejlődésében, ez pedig a játékkönyvtárak megjelenése és fokozatos térnyerése⁸. A témáról bővebben nem kívánunk szólni, de megemlíteni szükséges, mert néhány országban a közművelődési könyvtár részeként működnek, s a játé-

kok, mint nem hagyományos dokumentumok helyet követelnek maguknak az állományban.

Tulajdonképpen a müncheni városi könyvtár gyermekkönyvtára is ezt valósítja meg, amikor a játékok gyűjtésével, feldolgozásával és közrebocsátásával foglalkozik.

Végül, de nem utolsó sorban még egy kérdés vetődik fel a gyermekkönyvtárak igénybevétele során az utóbbi években a külföldi gyakorlatban, nevezetesen a könyvtár igénybevétele, használatának korhatára. A gyermekkönyvtárat használó korosztály köre „lefele bővül”, míg a 12 éves kort ideális felső korhatárnak tartják. Ezt tapasztaltuk Dániában és Németországban egyaránt.

Szerepváltások a gyermekkönyvtárban – Magyarországon

A nyitott tér koncepció – és a korhatárváltás

A nyitott tér koncepció a gyakorlatban – elsősorban külföldön – már a '80-as évek végén megjelent, míg *Pápayné* összegző tanulmánya⁹ (1986!) a gyermekkönyvtárak helyzetéről még mereven kezeli a 14 éven aluliak és a 14 éven felüliek könyvtári ellátásának szétválasztását. *Kerekes Pálné* tanulmánya a gyermekek könyvtári ellátásának problémáit mutatja be a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban, s a korhatár vonatkozásában kiemeli: „nem szabad mereven kezelni a 14 éves korhatárt. Minden könyvtár fogadjon gyermekolvasót, ugyanakkor felnőtt is beiratkozhat a külön épületben működő gyermekkönyvtárba”.¹⁰

A kezdeti próbálkozások után a nyitott tér koncepció alkalmazása lassan kezdett teret hódítani nálunk is. Ehhez több tényező is kedvezett: pl. a változó iskolarendszer, amely a 4, 6, illetve 8 osztályos gimnáziumok működésével abból indult ki, hogy a

tanuló az iskoláztatás teljes időtartama alatt használja az iskolai könyvtárat, tehát 6-18 éves korban. A gyermekkönyvtár használatának, igénybevételek korhatára azonban változó, hol kitolódik, hol zsugorodik. 1994-ben végeztünk egy felmérést¹¹, 17 megyei, 46 városi és 14 községi könyvtárban, ahol a megyei könyvtárak gyermekkönyvtárai közül 10 esetben (Tatabánya, Nyíregyháza stb.) a korhatárt 0-14 év között állapították meg. 3 könyvtárban az alsó korhatár nem megkötött, és középiskolásokat is fogadnak (pl. Kaposvár). Egerben teljesen nyitott a korhatár felfelé és lefelé egyaránt, Szombathelyen a könyvtár egész állománya használható a gyermekek számára, bár a nyilvántartás a gyermekkönyvtárban történik.

A városi könyvtárak gyermekszolgálatára 34 esetben működik a megszokott módon; ezek közül az alsó korhatárt nem szabja meg 27 könyvtár, míg 7 esetben 3 éves kortól fogadják az olvasókat, de a felső korhatár egységesen 14 év. Öt könyvtár fogadja 16 éves korig az olvasókat, míg egy könyvtár 18 éves korig. Hat könyvtár nem köti meg sem az alsó, sem a felső korhatárt.

A községi és közös fenntartású könyvtárakban még színesebb a kép. 10 könyvtárban végzik együtt a felnőttek és gyerekek ellátását, míg 2 könyvtárban a 14. év, 2 könyvtárban pedig a 16. év a felső korhatár. Itt található közös fenntartású könyvtárak, általános művelődési központok könyvtárai (pl. Oroszlány), községi könyvtárak (Devecser)¹² és fiókkönyvtárak egyaránt.

A változók oka – az iskolarendszerben bekövetkezett változások mellett – az is lehet, hogy egyfajta infantilizálódás is jellemzi bizonyos vonatkozásban a serdülők olvasmányválasztását és olvasási szokásait. Ezt támasztják alá Nagy Attila olvasásvizsgálatai is a '80-as években¹³. Valószínűleg ennek eredményeként figyelhető meg a felső korhatár kitolódása a gyermekkönyvtárban.

Néhány könyvtáros azonban azt is megfogalmazta, hogy lassan elmosódik a határ a 12 éven felüli és a

felőtt olvasók igényei között, így adott esetben kiterjesztették a gyermekkönyvtár használatának időtartamát 18 éves korra, s ennek megfelelően módosult az állomány összetétele is.

Egy gyermekkönyvtár abban az esetben választhatja csak ezt a megoldást, ha nem a felnőtt könyvtárral egy épületben működik, egyébként pedig a nyitott tér koncepciónak célszerűbb érvényesülnie.

Susanne Krüger tanulmánya kapcsán említettük, hogy a nyugati országokban nem egyértelmű a gyermekkönyvtárosi tevékenység megítélése. E tekintetben nálunk sem más a helyzet. Ugyanakkor az utóbbi években – éppen a társadalmi változások eredményeképpen – sokat változott a gyermekkönyvtárosi munka tartalma. Az említett 1994-es felmérésben¹⁴ feltett kérdésre: „Hogyan változott a gyermekkönyvtárosi munka tartalma az utóbbi 5 évben?” – rendkívül érdekes válaszok születtek, melyek közül csak a legfontosabb megállapításokat foglalom össze:

☞ Az utóbbi években *megnövekedett az igény az óvodások és kisiskolások magasabb szintű könyvtári ellátása iránt*, ezzel együtt azonban *megnőtt a személyes kapcsolat szerepe is*, hisz az intenzív könyvtárhasználat ezt igényli. Ez természetesen változásokat kívánna az olvasószolgálati tevékenységben, pl. a nyitvatartási idő hosszabbítását, mely elsősorban a rendszerváltás után bekövetkezett létszámcsökkentések miatt nehezen oldható meg jelenleg az egyes könyvtárakban.

☞ Egyes könyvtárak utalnak arra (pl. Veszprém), hogy a főfoglalkozású könyvtárosok vezetésével működő iskolai könyvtárak tevékenységének hatására *visszaszorultak az oktatást segítő könyvtárhasználati órák és foglalkozások*. Azt viszont nem egy könyvtáros kiemelte, hogy a gyerekek igénylik a könyv- és könyvtárhasználat területén az egyéni foglalkozást, mert jó részük tanulmá-

nyaihoz célirányosan használja a gyermekkönyvtárat is.

☉ Úgy vélem, megoldatlan feladat még, s a gyermekkönyvtárosokra vár annak végiggondolása, milyen szerepe és feladatai vannak, lehetnek a gyermekkönyvtáraknak a NAT megvalósításában. A gyermekkönyvtárosnak gondosan át kell tanulmányoznia a NAT követelményrendszerét, majd a helyi iskolák tantervét, programját megismerve egyeztetnie kell(ene) az iskolai könyvtárral, miben tud segíteni, mik az együttműködés lehetőségei. Ezzel nem arra kívánjuk buzdítani a gyermekkönyvtárosokat, hogy újra „avatkozzanak bele” az oktatás folyamatába. Elsősorban a gyermekkönyvtáraknak az iskolai könyvtárak állományától eltérő állományösszetételét, valamint a játékos foglalkozási formák lehetőségeit lehetne felhasználni az iskolai könyvtárakkal való együttműködés során.

☉ Fel kell hívni a gyerekek figyelmét arra, hogy megváltoztak a könyvtár használatának lehetőségei: nemcsak olvasni, könyvet kölcsönözni mehetnek a könyvtárba, hanem ezek mellett megismerkedhetnek a számítógéppel, játszhatnak különféle játékprogramokkal, használhatnak CD-ROM-okat, ismerkedhetnek interaktív mesekönyvekkel (pl. A repülő kastély), esetleg helyben társasjátékozhatnak, de kölcsönözhetnek is társasjátékokat. Természetesen e tevékenységek feltételezik a szükséges számítógépes infrastruktúrát is, amelynek megléte azonban még nem elegendő és szükséges a médiapedagógia módszereinek kidolgozása is a gyermekkönyvtári munkában.

☉ Végül, de nem utolsósorban kiemelték a felmérés során a kollégák, hogy megszaporodtak a gyermekkönyvtár szociális feladatai. Ennek hátterében elsősorban a kulcsos gyerekek számá-

nak növekedése, valamint a tanulási nehézségekkel küzdő gyerekek problémái állhatnak, akik a családban nem kapják meg azt a figyelmet és törődést, amelyre fejlődésük érdekében szükségük lenne.

A gyermekkönyvtáros személyisége, felkészültsége

A gyermekkönyvtári munka sokoldalúan felkészült, felsőfokú végzettségű könyvtárost kíván, aki nemcsak könyvtárosi bázisismeretekkel rendelkezik, hanem gyermekkönyvtári speciális ismeretekkel is, így:

- az általános pedagógiai, pszichológiai ismeretek mellett vannak fejlődéslélektani, szociálpszichológiai ismeretei;
- ismeri a gyermekirodalmat, motiválni tudja olvasóit annak olvasására;
- jó kapcsolatteremtő készséggel rendelkezik;
- van önbizalma;
- extrovertált, az olvasók felé forduló személyiség;
- az olvasószolgálati tevékenységben figyelembe veszi a gyermekek életkori sajátosságait, és ennek megfelelően alakítja ki a gyerekekkel való egyéni és csoportos foglalkozás módszereit.

Milyen gyermekkönyvtárat szeretnék?

Az utóbbi években – s a külföldi példák is ezt igazolják – egyre élesebben elválik a gyermek- és iskolai könyvtárak tevékenysége a következők szerint: Az oktatás bázisa az iskolai könyvtár, melynek szerepét az iskolai oktatás mindenkori elvárásai határozzák meg.

A gyermekkönyvtár tevékenysége szabadabb, kötetlenebb, elsősorban a gyermek egyéni érdeklődését, kívánságait hivatott kielégíteni. Ezért nyitottnak kell lennie, vissza kell hódítania a gyermekeket

az olvasásnak, de meg kell ismertetnie őket a nem hagyományos dokumentumokkal és azok használatával is. El kell szakadnia az iskolai munkához kapcsolódó órától, sokkal több kötetlen, az oktatáshoz nem kapcsolódó foglalkozás szervezése szükséges.

Az állomány elhelyezése tekintetében is lehet szakítani a hagyományos formákkal. Természetesen ez nem jelenti a mindenkori „könyvtári rend felrúgását”, de talán megengedhető, hogy a szépirodalom betűrendje játékos formában (pl. kígyó alakban, ld. Szombathely) jelenjen meg, s a kicsiknek szóló tér berendezése is sugallja a játékoságot (pl. a németeknél, illetve más külföldi könyvtárakban szívesen alkalmazzák a dobogós rendszert a foglalkozásokhoz, ez nálunk azonban alig egy-két könyvtárban található).

Át kell alakulnia tehát a gyermekkönyvtári térnek is – ne utánozza a felnőtt könyvtárak berendezését, legyen színesebb, gyermekközpontú, berendezését tekintve is. Ne csak tevékenységében, légkörében is legyen vidám, játékos.

Természetesen a gyermekkönyvtár legfontosabb feladata a gyerekek egyéni érdeklődésének kielégítése, ezért munkájának középpontjában a gyerekekkel való egyéni foglalkozás, illetve szabadidős csoportos foglalkozás álljon.

Gyermekkönyvtárainkban azonban alig van tér a manuális foglalkozások lebonyolítására (pl. bábozás, gyurmázás, festés stb.). Úgy vélem, ennek is helyet kellene biztosítani, mert kisgyermekkorban ezek a foglalkozások nyerik meg a gyermekeket a könyvtárnak, s ha erre nincs lehetőség, nem számolhatunk vele, kevesebb látogatónk lesz a kis olvasók köréből.

Nem véletlen, hogy az olvasmányélmények kialakulásában kisgyermekkortól fontos szerepe van a mesének. A mese hatása nagyobb, ha bábozással, esetleg dramatizálással megjelenítik. Ezek a foglalkozások örömet szereznek a gyerekeknek, bár komoly felkészülést kívánnak a könyvtárostól. Én

mégsem mondanék le róla szívesen, mert úgy vélem, hogy a gyerekek jól érzik magukat egy-egy ilyen foglalkozáson, s ezen keresztül kötődnek már óvodás kortól a könyvtárhoz, így megtérül a könyvtáros fáradsága.

Napjaink változó világa, mint mindenhol, a gyermekkönyvtárak életében is kell, hogy éreztesse a hatását. A megváltozott feladatok következményeként át kell értékelni a gyermekkönyvtár olvasószolgálati feladatait, a gyermekek életében betöltött szerepét, mert csak úgy számíthat olvasóira, használóira, ha naprakészen képes megfelelni az olvasói igényeknek.

Jegyzetek

1. A II. világháború befejezését, ill. a felszabadulást követő időszakban a gyermekkönyvtárak létrejötte és fejlődése szorosan összefügg a megyei könyvtárak, ill. a közművelődési könyvtárhálózat kialakulásával; a gyermekkönyvtár a közművelődési könyvtár részlegeként, fiókjaként szerepelt. Ezért számítja innen a gyermekkönyvtárak fejlődését Rácz Aranka is, alábbi tanulmányaiban:
RÁCZ Aranka: Gyermekkönyvtáraink helyzete. In: *Magyar Könyvszemle*, 1959. 1. sz. 1-15. p.
RÁCZ Aranka: Gyermekkönyvtári szolgálat a tanácsi közművelődési könyvtárakban. In: *Könyvtáros*, 1970. 2. sz. 59-63. p.
RÁCZ Aranka: A gyermekek és az ifjúság könyvtári ellátásának alakulása a távlati fejlesztési programok tükrében. In: *Könyvtári Figyelő*, 1974. 4. sz. 340-345. p.
2. Irányelvek a 18. éven aluli ifjúság könyvtári ellátásának javítására. In: *Olvasó ifjúság*. Bp. 1972. Móra Kiadó. 292-304. p.
3. 203/1986. Műv. Közl. 24/MM. számú útmutató az iskolai könyvtárak fejlesztéséről. In: *Művelődési Közöny*, 30. évf. 1987. 24. 1357-1364. p.
Rácz Aranka csak 3 szakaszt különböztet meg az iskolai és gyermekkönyvtárak fejlődésében. Magam úgy vélem, az említett útmutató olyan korszakhatárnak tekinthető, amely új szakasz kezdete is lehet a könyvtárak életében. Ezért tagolom 4 szakaszra ezt az időszakot.
4. DANNERT, Martina: Kinder- und Jugendbibliothek Am Gasteig in München. Erfahrungen mit Lernsoftware. In:

- EKZ-Konzepte. Band 4. Medienpolitik, Neue Medien und Kinder, Organisation. Hrsg. von der EKZ. Einkaufszentrale für Bibliotheken Reutlingen, 1996. 113-116. p.
5. KRÜGER, Susanne: Új utak a gyermekkönyvtári munkában? In: *Könyvtári Figyelő*, 1993. 2. sz. 267. p.
 6. ld. 5. sz. jegyzet 267. p.
 7. GREESE, Angela: Erlebnisraum Kinderbibliothek Medienpädagogisch orientierte Arbeit mit kleinen Kindern. In: *Buch und Bibliothek* 1996. 6-7. p. 550-558.
 8. A témáról közölt tanulmány: Gósi Erika: Játék a könyvtárban. In: *Könyvtári Figyelő*, 1996. 2. sz. 279-284. p.
 9. PÁPAYNÉ KEMENCZEY Judit: Gyermekkönyvtáraink helyzete. In: *Könyvtári Figyelő*, 1986. 3. sz. 239-259. p.
 10. KEREKES Pálné: A gyerekek könyvtári ellátásának helyzete és feladatai Budapesten. In: *Könyvtári Figyelő*, 1989. 4. sz. 381. p.
 11. KOVÁCS Mária: *A gyermekkönyvtárak helyzete Magyarországon – a rendszerváltás után*. Kézirat. Szombathely, 1994. 22. p.
 12. NAGY Attila: A felső tagozatosok olvasási szokásairól. In: *Keresik életük értelmét?* Bp. 1991. OSZK-KMK. 19-54. p.
NAGY Attila: Helyzetkép a 15-18. évesek olvasási kultúrájáról. In: *Keresik életük értelmét?* Bp. 1991. OSZK-KMK. 55-99. p.
 13. Ld. 11. sz. jegyzet

LEÁLLT HESSEN TARTOMÁNY UTOLSÓ BIBLIOBUSZA. mert egyre több község tagadta meg hozzájárulását a busz üzemeltetésének költségeihez.
(*DBI-Pressespiegel*, 1997. nov.)

EGY FRANKFURTI NAGYBANK 1997 karácsonyára erősen csökkentette az alkalmazottai és ügyfelei szokásos ajándékozására szolgáló összeget, hogy helyett 40 drága képzőművészeti albumot ajándékozhasson a szűkölködő egyetemi könyvtárnak. A Henkel cég a düsseldorfi egyetem kémiai könyvtárának gyarapítási keretéhez ajánlott fel 3 évre 20-20 ezer márkát. Három világrészből, (New York, Fokváros, Bécs) érkeztek neves énekesek Wiesbadenbe, hogy útiköltség-térítés és fellépési díj nélkül vegyenek részt az ottani zenei könyvtár javára rendezett hangversenyen.
(*DBI-Pressespiegel*, 1997. dec.)
